

Richard March, *The Tamburitza Tradition: From the Balkans to the American Midwest*, The University of Wisconsin Press, 2013, ISBN 978-0-299-29604-9, 305 sayfa.

Süheyla SARITAŞ*

Richard March tarafından yazılan *The Tamburitza Tradition: From the Balkans to the American Midwest* (*Tamburitza Geleneği: Balkanlardan Orta-batı Amerika'ya*) başlığını taşıyan bu kitap, oldukça az bilinen Balkan müzik geleneği hakkında ilk defa İngilizce olarak yazılmış bir monografi özelliğine sahiptir. Bu eser tarihi ve sosyolojik açıdan daha çok eski Yugoslavya'nın kuzey bölgelerinde yaygın olarak çalınan *tambura*¹ (*tambur*) adında bir enstrümanı konu edinir. Bu enstrüman İngilizce konuşulan ülkelerde daha çok "İngilizleştirililerek" küçücük bir terim haline gelmiş olan *tamburitza*'dır². *Tamburitza* geleneksel müziğin pratiklerini bünyesinde barındıran Bosna, Hırvatistan ve Sırbistan diasporasının hüküm sürdüğü bölgelerde yaygın olarak kullanılan enstrümandır. Kitabın yazarı Richard March, bu enstrümanın gelişimini, yaygınlaşmasını ve politik olarak hem Avrupa'da hem de Kuzey Amerika'da gelişimi inceler. Yazar kitabında arşiv ve alan araştırmalarını en yoğun olarak 1970'li yıllarda yaptığını belirttiikten sonra 19. yüzyılın başından beri varlığını gösteren *tamburitanın* değişik formlarını araştırdığını, bu enstrümanın ulusalcılık, göç ve şehirleşme gibi olguları da bünyesinde barındırdığını ve Balkan toplu-

munun kültürünü ve sosyal gelişimini yansıttığını vurgular.

Richard March, Chicago ve Los Angeles'de yaşayan Hırvat-Amerikan toplumunda *tamburatzi* geleneği içinde yetişmiş bir araştırmacıdır. 1973 yılında Indiana University'de aldığı bursla Richard Dorson'un "Gary Gang"³ takımına dahil olmuştur. Emekli oluncaya kadar Wisconsin Sanatlar Kurulu'nda uzman olarak çalışan Marc, uzun süre Wisconsin Halk Radyosu'nda "*Down Home Dairyland*" adlı programın sunuculuğunu da yapmıştır. Richard March, bugün Amerika Birleşik Devletleri Wisconsin eyaletinin Madison kasabasında yaşamını sürdürmektedir.

The Tamburitza Tradition: From the Balkans to the American Midwest (*Tamburitza Geleneği: Balkanlardan Orta-batı Amerika'ya*) adlı bu kitap "Giriş", "Sonuç", "Sözlük", "Kaynaklar Üzerine Yazılmış bir Yazı", "Kaynakça", "İndex", dışında on bölümden oluşmaktadır. Kitabın içerisinde aynı zamanda çoğunluğunu yazarın kendi arşivinden sağladığı *tamburitza* ile ilgili siyah-beyaz fotoğraflar yer almaktadır.

Richard March'ın kitabının birinci bölümü "*The Soloistic Tambura Comes to the Balkans*" (*Solistik Tambura'nın Balkanlara Gelişi*), ikin-

* Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, Balıkesir/Türkiye, saritassuheyla@gmail.com

ci bölümü “*A National Music and Illyrian Movement*”⁴ (*Bir Ulusal Müzik ve Illyrian Hareketi*), ve üçüncü bölümü “*The Tamburitza Matures and Migrates to America*” (*Tamburitza'nın Olgunlaşması ve Amerika'ya Göçü*) başlıklarını taşımaktadır. Yazar, bu ilk üç bölümde *tamburitanın* Birinci Dünya Savaşı öncesi tarihsel gelişimini inceler. March, Orta Asya kökenli uzun saplı ud olan *tamburun* ilk defa Osmanlı işgalciler tarafından Balkan Yarımada'sı yaklaşık yedi yüzyıl önce getirildiğini ve daha sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içerisinde yaşayan Hırvat, Sırp gibi topluluklar arasında yayıldığından söz eder. Daha sonra yazar, *tamburatzi*'nin başlangıcının ve yayıldığı bölgenin doğu Hırvatistan'da Osijek adında bir şehir olduğunu belirttikten sonra *tamburitza*'nın güney Avusturya-Macar topraklarındaki orkestra müziği haline gelmesinden ve gelişimine değinir. Richard Marc, o dönemlerde şehirli aydınların, Hırvat olmayan, hatta Slav dahi olmayan halk türküleri derlemelerinden bahseder. Bu aydınların birçoğu, Johann Gottfried Herder'in düşüncelerini takip etmişler ve *tamburitza*'nın ulusal Illirya hareketinin bir sembolü haline gelmesine neden olmuşlardır. Bu nedenle *tamburatzi* aynı zamanda Avusturya-Macaristan kültür ve siyasetiyle yaşamak zorunda kalan Slav köylünün, opera ve halk korolarında yükselen değerler içindeki gelişimini sembolize eder. Yazarın kitabının ilk üç bölümde sık sık değindiği Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911) Zagreb'de Etnoloji ve Folklor Enstitüsü öğretim üyesi olarak uzun, üretken ve tartışmalı bir kariyerine

rağmen, Hırvat halk müziğine kazandırdığı 191 kitabı ve sayısız yayınlanmış makaleleri ve araştırmaları bulunan bir bilim adamıdır.

Richard March'ın kitabın dördüncü bölümü “*Ethnologists and the Politics of Folklore Festivals*” (*Etnomüzikologlar ve Folklor Festivallerinin Politikası*), beşinci bölümü “*The Tamburitza Tradition Takes on American Ways*” (*Tamburitza Geleneğinin American Tarzını Oluşturması*), altıncı bölümü “*The Soloistic Tambura*” (*Solistik Tambura*), yedinci bölümü “*Tamburitza Combos*” (*Tamburitza Karışımı*), sekizinci bölümü “*My Little (Global) Village*”, (*Küçük [Küresel] Köyüm*) dokuzuncu bölümü “*Tamburitza Orchestras*” (*Tamburitza Orkestraları*) ve son bölüm olan onuncu bölümü “*Folk Dance Groups*” (*Halk Dansı Grupları*) başlıklarını taşımaktadır. Yazarın, kitabının 6-7-9 ve 10. bölümlerinde, daha önceki bölümlerde söylediklerini tekrar ettiği görülmektedir. Bu bölümlerde March, *tamburitza*'nın son yüzyılda Hırvat ve Hırvat-Amerikan toplumlarındaki gelişimi üzerinde durur. Yazarın bu bölümlerde daha çok alan araştırmalarından bahsettiği ve müziğin sosyal ve politik yaşam üzerindeki tartışmasını yaptığı görülmektedir. Yazar, burada Yugoslavya'da iç savaş ve sosyalist dönemde, Hırvat Köylü Partisi içindeki etnomüzikologların *smotra*⁵ festivallerini gerek Hırvat bilincinin gelişmesinde gerekse otantik kültürel değerlerin anlaşılmasında başarıyla uyguladıklarına değinir. O dönemde bu etnomüzikologlar kimi zaman Belgrad'da devlete kendi folklorik değerlerini anlatmaya çalışmışlar. Hatta bu etnomüzikologlar 1966 yılın-

da Zagreb'de en büyük *Medunarodna Smotra Folklore (Uluslararası Folklore Festivali)* düzenleyerek Yugoslav cumhuriyetlerini biraraya toplamışlardır. Richard March, *tamburitza*'nın bugün hem Avrupa'da hem de kuzey Amerika'da çeşitli kuruluşların destekleri ile devam ettirildiğini ve bu geleneğin Hırvat ve Hırvat-Amerikan toplumlarının kültürel matrislerini yansıtan bir unsur olarak uzun süre devam edeceğini vurgulayarak kitabını sonlandırır.

Hırvat kültürü üzerine daha önceki yıllarda yapılan çeşitli araştırmalar bulunmasına rağmen, Richard March'ın kitabı *tamburitza* geleneğini tarih ve post-sosyalizm teorisi ile birleştirmesi açısından oldukça önemlidir.⁶ Bunun dışında kitap içerisinde sık sık *bağlama*, *saz*, *sevdah*, *sevdalinka* gibi bazı Türkçe kelimelerin yer aldıkları görülmektedir. Sonuç olarak, Balkanların Türklere hem coğrafi hem de kültürel açıdan yakınlığının ve benzerliklerin bulunması, Richard March'ın *The Tamburitza Tradition: From the Balkans to the American Midwest (Tamburitza Geleneği: Balkanlardan Orta-batı Amerika'ya)* adlı bu kitabı şüphesiz ki özellikle Türkiye'de Balkan müzik kültürü üzerine çalışan araştırmacıların da ilgisini çekecektir.

NOTLAR

- 1 *Tambura* Türk müziğinde de bilinen telli saz tamburdur.
- 2 "Tamburica", kelimenin İngilizcesidir.
- 3 Gary Gang, 1975 yılı yazın döneminde başlamış olan, yürütücülüğünü Indiana University Folklore Enstitüsü'nden Richard Dorson'un üstlendiği ve o yıllarda yoğun şehirleşmenin yaşandığı bir bölge olan Indiana eyaletinin kuzey-batısındaki Calumet Bölgesi'nde alan araştırmasında görevli proje ekibe verilen addır. Sponsorluğunu *Natio-*

nal Endowment for The Humanities'in yapmış olduğu bu projede Dorson'dan başka Richard March, Inta Gale Carpenter, Thomas Adler, John Hasse gibi çeşitli araştırmacılar alan araştırmalarında da görev almışlardır.

- 4 Bu bölümün başlığında yer alan "Illyrian" kelimesi ile eski Dalmaçya ve Arnavut halkı kastedilmektedir.
- 5 *Smotra* kökü Slavik olan bir kelime olup halk sanatlarının ya da halk festivallerinin gösterimi veya sergilenmesi anlamına gelmektedir.
- 6 Richard March'dan çalışmasından önce Hırvat kültürü üzerine yapılmış olan araştırmalar için "Kaynakça" bölümüne bakılabilir.

KAYNAKLAR

- Baker, Catherine. 2010. *Sounds of the Borderland: Popular Music, War and Nationalism in Croatia since 1991*. Surrey: Ashgate.
- Bogojeva-Magzan, Maša. 2005. "Music as Ideological Construct: Prevailing Ideology in the Music Curricula in Croatia Before and After Its Independence." PhD Dissertation. Ethnomusicology, Kent State University.
- MacMillen, Ian. 2011. "From the Center in the Middle: Working Tambura Bands and the Construction of the In-Between in Croatia and Its Intimates." *Current Musicology* 91(2011): 87-122.
- March, Richard. 1983. "The Tamburitza Tradition (Yugoslavia)." PhD Dissertation. Folklore, Indiana University.
- Pettan, Svanibor. 1998. "Music, Politics, and War in Croatia in the 1990s: An Introduction." In *Music, Politics, and War: Views from Croatia*, edited by Svanibor Pettan, 9-27. Zagreb: Institute of Ethnology and Folklore Research.
- Port, Mattijs Van de. 1998. *Gypsies, Wars and Other Instances of the Wild: Civilization and Its Discontents in a Serbian Town*. Chicago: The University of Chicago Press.